

Milorad POLJAŠEVIĆ

SA VREMENE PROIZVODNE TEHNOLOGIJE U MAŠINSTVU

VISOKA POSLOVNO TEHNIČKA ŠKOLA
DOBOJ

SAVREMENE PROIZVODNE TEHNOLOGIJE U MAŠINSTVU
Monografija

Autor:

Prof. dr Milorad Poljašević

Izdavač:

Visoka poslovno tehnička škola
Doboj

Odgovorno lice izdavača:

Doc. dr Ladin Gostimirović, direktor VPTŠ, Doboj

Recenzenti:

Prof. dr Perica Gojković
Doc. dr Milan Milotić

Tehnički urednik:

Radomir Simikić

Lektor:

Dr Slavica Gostimirović

Štamparija:

Grafičar Doboj

Tiraž:

300

© Visoka poslovno tehnička škola, Doboj, 2017.

ISBN 978-99976-689-4-3

VISOKA POSLOVNO TEHNIČKA ŠKOLA
D O B O J

Prof. dr Milorad Poljašević

SAVREMENE PROIZVODNE TEHNOLOGIJE U MAŠINSTVU

Doboj, 2017.

1.0 SAVREMENE TEHNOLOGIJE U MAŠINSTVU	11
Uvod.....	11
1.1. Opšti istorijski razvoj proizvodnih procesa i sistema.....	12
1.2. Tehnološki razvoj i značaj tehnologije.....	13
1.3. Značaj implementacije novih proizvodnih tehnologija.....	14
1.4. Klasične proizvodne tehnologije.....	15
1.5. Fleksibilne proizvodne tehnologije.....	16
1.6. Nove i nekonvencionalne tehnologije.....	16
1.6.1. Obrada skidanjem strugotine.....	16
1.6.2. Obrada plastičnim deformisanjem.....	17
1.6.3. Tehnologije površinske obrade.....	19
1.6.4. Visokobrzinske obrade.....	19
1.7. Informatizacija proizvodnih tehnologija.....	20
2.0 OBRADA METALA LASEROM	23
2.1. Laserski sistemi.....	23
2.1.1. Fokusiranje laserskog snopa.....	25
2.1.2. Interakcija laserskog snopa i osnovnog materijala.....	25
2.2. Primjena lasera.....	27
2.3. Lasersko zavarivanje čelika.....	29
2.3.1. Primjena laserskog zavarivanja.....	32
2.3.2. Prilagođavanje konstrukcije laserskom zavarivanju.....	32
2.3.3. Prikladnost čelika za zavarivanje laserom.....	33
2.3.4. Toplotna obrada spojeva zavarenih laserom.....	36
2.3.5. Ispitivanje spojeva zavarenih laserom.....	36
2.3.6. Uloga zaštitnog gasa pri laserskom zavarivanju.....	38
2.3.7. Uticaj zaštitnog gasa na oduvavanje plazme.....	39
2.3.8. Uticaj dovođenja gasa.....	40
2.3.9. Uticaj zaštitnog gasa na brzinu zavarivanja.....	41
2.3.10. Uticaj zaštitnog gasa na geometriju zavara.....	41
2.3.11. Uticaj gasova na metalurgiju i mehanička svojstva zavara.....	42
2.4. Lasersko rezanje.....	44
2.4.1. Lasersko rezanje topljenjem.....	45
2.4.2. Lasersko rezanje kisonikom.....	46
2.4.3. Lasersko rezanje isparavanjem.....	47
2.4.4. Parametri procesa rezanja.....	48
2.4.4.1. Kontinuirani ili impulsnii laser.....	48
2.4.4.2. Žarišna (žižna) dužina.....	49
2.4.4.3. Položaj žarišta u odnosu na površinu radnog komada.....	49
2.4.4.4. Brzina rezanja sa laserom.....	50
2.4.4.5. Gasovi za rezanje.....	51

2.4.5. Lasersko rezanje nerđajućih čelika	51
2.7.5.1. Lasersko rezanje nerđajućih čelika inertnim gasom	51
2.4.5.2. Lasersko rezanje nerđajućih čelika kisonikom	53
2.4.6. Poređenje cijene i kvaliteta rezanja lasera sa ostalim tehnologijama	54
2.4.7. Lasersko označavanje i graviranje	56
2.4.8. Lasersko bušenje	57
3.0 OBRADA VODENIM MLAZOM	59
3.1. Karakteristike tehnologije rezanja vodenim mlazom	60
3.2. Upotreba vodenog mlaza	60
3.3. Vodeni mlaz	61
3.3.1. Rezanje čistim vodenim mlazom	62
3.3.2. Rezanje abrazivnim vodenim mlazom	63
3.3.3. Ubrzanje abrazivnih čestica	67
3.3.4. Zadaci i vrste abraziva	67
3.4. Kvalitet površina i tehnološki parametri rezanja vodenim mlazom	68
3.5. Postrojenje za obradu vodenim mlazom	74
3.6. Prednosti i nedostaci obrade vodenim mlazom	76
3.7. Područja primjene	77
3.8. Zaključak	79
4.0 OBRADA METALA PLAZMOM	81
4.1. Uvod	81
4.1. Postupci rezanja plazmom	84
4.1.1. Plazma rezanje bez sekundarnog medija	85
4.1.2. Plazma rezanje kisonikom (1983)	86
4.1.3. Plazma rezanje sa sekundarnim medijem	87
4.1.3.1. Plazma rezanje sa sekundarnim gasom	87
4.1.3.2. Rezanje plazmom s ubrizgavanjem kisonika (1985.)	88
4.1.4. Rezanje ispod vode (1977.)	88
4.1.5. Plazma rezanje s injektiranom vodom	90
4.1.6. Plazma rezanje sa povećanim suženjem plazmenog luka	91
4.1.7. Sistem za plazma rezanje	92
4.1.7.1. Izvor struje za plazma rezanje	93
4.1.8. Pištolj za plazma rezanje	95
4.1.8.1. Regulacija visine pištolja za plazma rezanje od radnog komada	97
4.1.8.2. Sistem za vođenje	98
4.1.9. Glavni parametri rezanja plazmom i njihov uticaj na kvalitet rezanja	100
4.1.10. Dijagnostika nastalih nepravilnosti u kvalitetu reza	105
4.1.10.1. Ugao rezanja	105
4.1.10.2. Površinska obrada	107
4.1.10.3. Šljaka	108
4.1.11. Tehnički gasovi za plazma rezanje	108

4.1.11.1. Smjernice za izbor gasa za rezanje plazmom	111
4.1.12. Zaključak	112
5.0 SPECIJALNE TEHNIKE I TEHNOLOGIJE OBLIKOVANJA	115
5.1. Oblikovanje djelovanjem fluida	115
5.1.1. Oblikovanje lima	116
5.1.2. Oblikovanje cijevi	117
5.2. Obrada metala pomoću eksploziva	118
5.2.1. Zavarivanje metala eksplozivom	119
5.2.1.1. Proces zavarivanja metala eksplozivom	119
5.2.1.2. Faktori koji utiču na uspješnost zavarivanja metala eksplozivom	121
5.2.2. Oblikovanje metala eksplozivom	121
5.2.2.1. Metode i sistemi oblikovanja metala eksplozivom	122
5.2.2.2. Faktori koji utiču na oblikovanje metala eksplozivom	124
5.2.3. Rezanje metala eksplozivom	125
5.2.3.1. Rezanje upotrebom kontaktnih eksplozivnih punjenja	126
5.2.3.2. Rezanje upotrebom kumulativnih eksplozivnih punjenja	126
5.2.4. Popuštanje zaostalih naprezanja eksplozivom	128
5.2.5. Kompaktiranje metalnih prahova eksplozivom	129
5.2.5.1. Kompaktiranje primjenom udarnog klipa	130
5.2.5.2. Kompaktiranje primjenom cilindra	130
5.2.6. Povećanje tvrdoće materijala eksplozivom	131
5.2.7. Zaključak	132
5.3. Oblikovanje elektromagnetskim poljem	133
5.3.1. Prednosti oblikovanja elektromagnetskim poljem	134
5.4. Superplastično oblikovanje	134
5.4.1. Superplastičnost titanovih legura	135
5.4.2. Superplastično oblikovanje aluminijuma	136
5.4.3. Postrojenje za superplastično oblikovanje limova	137
5.4.4. Primjena superplastičnog oblikovanja	139
5.4.5. Prednosti i nedostaci superplastičnog oblikovanja	142
5.5. Inkrementalno oblikovanje lima (ISMF- Incremental Scheet Metal Forming)	142
5.5.1. Inkrementalno oblikovanje lima vodenim mlazom (WJISMF- Wa- ter Jet Incremental Scheet Metal Forming)	145
5.5.2. Zaključak	147
6.0 NOVE TEHNOLOGIJE BRZE IZRADE DIJELOVA I NJIHOVA PRIMJENA U PROIZVODNIM PROCESIMA	149
6.1. 3D tehnologije izrade proizvoda	151
6.1.1. Stereolitografija	151
6.1.2. PolyJet postupak	153
6.1.3. Selektivno lasersko srašćivanje (selektive Laser Sintering- SLS)	154
6.1.4. Selektivno lasersko topljenje (Selektive Laser melting-SLM)	157

6.1.5. Izrada proizvoda laminiranjem.....	157
6.1.6. Očvršćavanje digitalno obrađenim svjetlosnim signalom (digital light processing-DLP).....	159
6.1.7. 3D print tehnologija	160
6.1.8. Taložno očvršćavanje (Fused Deposition Modeling- FDM).....	163
6.1.9. Direktno taloženje metala (Laser Engineering Net Shaping- LENS).....	164
6.1.10 Direktno taloženje metalnog praha (Direct Metal Deposition-DMD)	165
6.1.11. Topljenje pomoću snopa elektrona (Elektron Beam Melting- EBM)	165
6.2. Područja primjene	167
6.3. Problemi i ograničenja	169
6.3.1. Efekt stubišta	169
6.3.2. Teselacija	170
6.4. Razvoj proizvoda u zavisnosti od buduće eksploatacije	175
7.0 UPOTREBA 3D TEHNOLOGIJA U BRZOM REINŽINJERINU	
KONSTRUKCIJA	179
ZAKLJUČAK	181
LITERATURA	183

CIP - Каталогizacija u publikaciji
Narodna i univerzitetska biblioteka
Republike Srpske, Banja Luka

621.7/.9

ПОЉАШЕВИЋ, Милорад

Savremene proizvodne tehnologije u mašinstvu / Milorad
Poljašević. - Doboј : Visoka poslovno tehnička škola, 2017 (Doboј :
Grafičar). - 186 str. : ilustr. u boji ; 25 cm

Tiraž 300. - Bibliografija: str. 183-184.

ISBN 978-99976-689-4-3

COBISS.RS-ID 6811416